

PRAVNO PRAVILO

definicija:

- pravno pravilo pove kako naj se subjekti vedejo in ravnajo v družbenih razmerjih
- pravna pravila so prisilna družbena pravila, ki jih sankcionira država, kar je bistvena lastnost po kateri se pravna pravila razločujejo od drugih družbenih pravil
- nalagajo kako naj se pravni subjekti ravnajo, da določenih posledic ne bi bilo in kako naj ravnajo da bi določene posledice nastale
- pravna pravila lahko urejajo samo človekovo zunanje vedenje in ravnanje, ne notranjega vedenja

namen pravnega pravila:

- poustvarjati dovolitve, zapovedi, prepovedi, ki omogočajo skladno medsebojno delovanje v pravno pomembnih družbenih razmerjih

razumevanje pravnih pravil:

- odvisno od kulturno-civilizacijskih značilnosti in od vrednostnega sistema

sestavine pravnega pravila:

- pravno pravilo je sestavljeno iz dveh delov, ki sta notranje razčlenjena, in med seboj smiselno in normativno povezana, drugi del pride v poštev samo le prvi del ni udejanjen
- 1. del:
 - primarna hipoteza (*dejanske okoliščine*)
 - primarna dispozicija (*pravna posledica*)
- 2. del:
 - sekundarna hipoteza (*pravna kršitev, negacija primarne dispozicije*)
 - sekundarna dispozicija (*sankcija*)

PRIMARNA HIPOTEZA = DEJANSKA OKOLIŠČINA

definicija:

- predvideva, opisuje, opredeljuje dejanske okoliščine v katerih so pravni subjekti nosilci pravic in dolžnosti
- omogoči nastanek pravne posledice, če sestavine v resnici podane
- opredelitev: relativno določna, striktna ali relativno nedoločna, ohlapna
- določljivost: odvisna od narave vedenja in ravnanja

PRIMARNA DISPOZICIJA = PRAVNA POSLEDICA

definicija:

- osrednja sestavina pravnega pravila
- primarna dispozicija zapoveduje, prepoveduje ali dovoljuje (*če gre za upravičenja*)
- pravnim subjektom sporoča pravice in obveznosti, ki jih imajo v medsebojnih razmerjih
- kako naj se pravni subjekt vede in ravna, če se znajde v položaju, ki ga predvideva primarna hipoteza
- pravna posledica nastane samo, če je ravnanje pravno urejeno, če ni, gre za svobodno ravnanje, kjer ni pravne prisilnosti in pravnih posledic

upravičenje:

- na kakšen način se lahko ravnamo in vedemo
- aktivno ravnanje: sami opravimo določeno storitev ali od drugega zahtevamo da nekaj stori za nas
- pasivno ravnanje: pravni subjekt je nedejaven, ker to ustreza njegovim pravno zavarovanim interesom

zapoved:

- cilj ki ga želimo uresničiti,
- določljivo mora biti navedeno kdaj in v kakšnih okoliščinah naj bo zapoved udejanjena
- izvršimo jo lahko dokler je zavarovano vrednoto še mogoče uresničiti (*plačilo dohodnine v roku*)

prepoved:

- prepovedano področje v katerega se ne smemo spuščati, če želimo uresničiti svoj cilj,
- naknadna izpolnitev ni mogoča, ker je posledica že nastopila

dovolitev:

- omogoča vedenje in ravnanje s katerim uresničujemo cilje, ki so pozitivno pravno ovrednoteni,
- dovolitve so možnosti ravnanja, ki niso prepovedane ali zapovedane

korelativnost upravičenj in obveznosti:

- nosilcu upravičenja je dovoljeno določeno vedenje in ravnanje, druga stran je zavezana da na to področje dovoljenega ne posega
- nosilcu obveznosti je prepovedano ali zapovedano določeno vedenje in ravnanje, druga stran je upravičena da tako vedenje in ravnanje zahteva

absolutne pravice:

- subjekt upravičen, da z objektom na določen način ravna, od drugih zahteva, da ne posegajo v ta krog ravnanja, to so pravice s katerimi je omejena svoboda drugih
- gre za korelativnost, ki učinkuje proti vsakomur

relativne pravice:

- subjekt je upravičen da glede na objekt zahteva določeno storitev
- upravičenja in obveznosti učinkujejo le med strankama določenega razmerja

posameznik:

- posamezniku je dovoljeno vse, kar mu ni prepovedano, zapovedano, kolikor ga ne omejujejo pravice drugih in kolikor se ni sam ustrezno pravno zavezal
- za posameznika predpostavljamo, da je pravno svoboden → Pacta sunt servanda

državni organi:

- prepovedano jim je vse, kar jim ni izrecno dovoljeno → to je le tisto, kar sodi v njihovo pristojnost
- vselej morajo najti ustrezno merilo, da so upravičeni in zavezani opravljati določeno dejavnost

kogentno pravo:

- prisilno, brezpogojno, zapoveduje, prepoveduje kako naj se pravni subjekti vedejo in ravnajo, ne da bi zapoved ali prepoved lahko spreminjali
- omejujejo avtonomijo strank, določajo prisilni okvir od katerega ni mogoče odstopiti → javno pravo

dispozitivno pravo:

- popustljivo, subsidiarno, predvideno vedenje in ravnanje zavezuje le, če se stranke ne dogovorijo drugače, dopolnjuje in nadomešča voljo strank → civilno pravo
- predpostavlja vedenje in ravnanje ki naj bi bilo pravilno in tipično

določljivost primarne dispozicije:

- relativna, ker je vsebina odvisna on merila na katerega se pravno določilo sklicuje
- relativno določne dispozicije:
 - so striktne, natančne, jasne
 - iz opisa je razvidno kako naj se pravni subjekt vede in ravna
- relativno nedoločne dispozicije:
 - so raztegljive, ohlapne, elastične
 - nedoločeno opisujejo kako naj se vedemo in ravnamo
 - pojmi, ki so vsebinsko soodvisni od okoliščin primera, določljivi so v stiku s konkretnim družbenim razmerjem, imajo spreminjajočo se vsebino, ki se prilagaja dejanskim okoliščinam
 - merilo ravnanja temelji na načelu pravne enakosti (*subjekte in primere ki so enake moramo enako obravnavati*)

pravni standardi:

- vključeni v nedoločene pojme kot vsebinska merila
- od pravnih subjektov zahtevajo, da ravnajo tipično, normalno, povprečno v določenem okolju
- uporablja: se na področju civilnega, gospodarskega in upravnega prava

alternativne dispozicije:

- alternativna dovolitev: pravni subjekt izbira med več pravnimi dovolitvami
- alternativna prepoved: sočasno prepoveduje več ravnanj
- alternativna zapoved: cilj dosežemo v skladu z enim izmed načinov vedenja, ki pride v poštev

dispozicije z omejitvijo:

- dovolitev, prepoved, zapoved vedenja in ravnanja se mora gibati v mejah, ki jih določa pravno pravilo

diskrecijska dispozicija:

- omogoča prosti preudarek

dispozitivna dispozicija:

- dopušča, da pravni subjekt sam vsebinsko oblikuje novo dispozicijo in jo zamenja
- biti mora oblikovana v mejah pravnega upravičenja
- je popustljiva, velja, če se stranki ne moreta dogovoriti drugače

SEKUNDARNA HIPOTEZA = PRAVNA KRŠITEV

definicija:

- opisuje pravno kršitev in njene sestavine
- pravna kršitev: je vnaprej določeno protipravno vedenje in ravnanje, sledi ji sankcija
- aktivna: kršitelj stori nekaj, česar pravno ni bil upravičen storiti
- pasivna: kršitelj opusti dejanje, ki bi ga moral storiti

delitev pravnih kršitev: glede na pomembnost

- kaznivo dejanje: znaki in kazen so določeni z zakonom, ogrožajo in posegajo v temeljne dobrine
- prekršek: kršitev javnega reda, z zakonom predpisana sankcija
- disciplinski prestop: kršitve delovnih obveznosti in delovne discipline
- civilni delikt: povzročanje škode drugemu

SEKUNDARNA PRAVNA POSLEDICA = SANKCIJA

definicija:

- sankcija nastopi zaradi pravne kršitve
- vnaprej določen in predviden postopek, v katerem državni organ odloča ali gre za pravno kršitev in odredi ustrezno pravno posledico, sankcijo
- pravna sankcija, kot pravna posledica je odvisna od pravne kršitve in njene narave

stopnjevanje pravnih pravil:

- zagotavlja, da višja stopnja sankcionira nižjo
- kdo sankcionira vedenje in ravnanje suverenega državnega organa (Quis custodiet custodes?)
- pravila suverenega organa so najvišja, nad temi pravili ni višjih pravil, pravno gledano so nesankcionirana, imajo pa politično in družbeno sankcijo, družba terja, da se vrhovni organi vedejo in ravnavajo po normah

sankcije za kaznivo dejanje:

- kazen: zapor, denarna kazen, prepoved vožnje motornega vozila, izgon tujca
- nadomestitvene ali restitutivne sankcije: vzpostaviti morajo stanje, kakršno je bilo pred pravno kršitvijo
- povračilne ali retributivne sankcije: kaznovanje storilca pravne kršitve, povračilo za zlo, ki ga je storilec povzročil, ne ustreza talionskemu načelu, ampak zlo se vrača s prisilnimi ukrepi (*zapor*)
- opozorilne sankcije: pogojna obsodba, sodni opomin
- varnostni ukrepi: psihiatrično zdravljenje

sankcije za prekrške:

- zagrožena je milejša kazen, kot za kazniva dejanja
- kazen: denarna, za težje prekrške omejena zaporna kazen, za lažje prekrške opomin

sankcije za disciplinski prestop

- namen: prizadeti kršitelja v tisti lastnosti, ki terja da je disciplinsko odgovoren
- disciplinske sankcije: javni opomin, ukor, začasna prepoved opravljanja dejavnosti...

namen kazni:

- imeti morajo imeti preventivni, povračilni in resocializacijski namen

odprava/razveljavitev pravnih posledic:

- odprava: učinkuje ex tunc, za nazaj, od tedaj ko je sporni pravni akt nazaj
- razveljavitev: učinkuje ex nunc, za naprej

TIPSKO PRAVNO PRAVILO = SPLOŠNO IN ABSTRAKTNO PRAVNO PRAVILO

definicija:

- nanaša se na nedoločeno število pravnih subjektov
- določa, kako naj se vedejo in ravnavajo, če se znajdejo v ustreznih vnaprej opredeljenih okoliščinah

naslovljenec:

- ni individualiziran, označen je s tipsko lastnostjo, število naslovljencev je nedoločeno

tipska lastnost:

- vsakdo, kdor, državljan, tujec... razteza se na večji ali manjši krog subjektov

splošnost pravnega pravila:

- se navezuje na pravne subjekte, ki jim je pravilo namenjeno, velja za kogarkoli

- enako in nepristransko obravnavanje tistih, ki so uvrščeni v isto skupino pravnih subjektov subjekte

abstraktnost pravnega pravila:

- tip vedenja in ravnanja se nanaša na vnaprej zamišljene in predvidene dejanske okoliščine
- vedenje in ravnanje ni konkretizirano, lahko mu ustreza nedoločeno število konkretnih situacij
- pravni naslovljenec že vnaprej ve, predvideva, kako naj se vede in ravna

enkratna, omejena predvidljivost:

- nanaša se na eno ali več točno določenih življenjskih dejanskih okoliščin

vrstna, generična predvidljivost:

- abstraktni dejanski stan se v konkretnosti nenehoma obnavlja

OD TIPSKEGA K POSAMIČNEMU IN KONKRETNEMU PRAVNEMU PRAVILU

splošno in abstraktno (tipsko) pravno pravilo:

- nanaša se na nedoločeno število pravnih subjektov in na nedoločeno število konkretnih dejanskih okoliščin, je temelj in izhodišče za odločanje v konkretnih situacijah
- tipičnost: predvidljivo, enako obravnavanje konkretnih primerov, ki se ujemajo v bistvenih lastnostih

posamično in konkretno pravno pravilo:

- pove kako naj se posamični pravni subjekti vedejo in ravna v konkretnem dejanskem stanu
- posamično in konkretno pravno pravilo dobimo, če individualiziramo in konkretiziramo tipsko pravilo
- individualizacija: posamični subjekt dobi tipsko lastnost
- konkretizacija: namesto abstraktnega dejanskega stanu nastanejo dejanske okoliščine

posamično abstraktno pravno pravilo:

- abstraktno zamišljeni tip ravnanja naslovljen na individualno določen pravni subjekt

splošno konkretno pravno pravilo:

- na tipsko označene pravne subjekte je naslovljen že konkretiziran tip ravnanja

PRIMARNA IN SEKUNDARNA PRAVNA PRAVILA

razločevanje:

- na podlagi normativne možnosti (*vedenjska ali sankcijska pravila*)
- na podlagi enotnega pravnega sistema, v katerem pravnim pravilom pripadajo različne vloge
- na podlagi tega, kakšno mesto ima pravno pravilo v hierarhiji pravnih predpisov
- na podlagi tega kakšno je razmerje med mlajšim in starejšim pravnim pravilom
- na podlagi tega kakšen je personalni domet pravnih pravil

PRAVILO PRISTOJNOSTI

definicija:

- pravilo o pristojnosti pove, v katerih zadevah pristojni subjekt odloča
- kakšne vrste pravnih in materialnih aktov naj izdaja
- opredeli ravnanja, ki so negacija primarne dispozicije, pravne kršitve
- predvidi sankcije, ki zadenejo tistega, ki ravna v nasprotju s pravnimi pravili o pristojnosti

NEPOPOLNA PRAVNA PRAVILA

definicija:

- nepopolna pravna pravila dopolnjujejo, omejujejo razširjajo, pojmovno opredeljujejo, vsebinsko sooblikujejo popolna pravna pravila
- pravna pravila, ki so brez ene izmed konstitutivnih sestavin pravnega pravila
- vsebujejo normativna sporočila, ki se nanašajo na sestavine pravnega pravila, ki jo opredeljujejo
- lahko se navezujejo na popolna pravna pravila, uvajajo izjeme od splošnega pravila, razširjajo pravno pravilo na drug krog pravnih naslovljencev

tipična nepopolna pravna pravila:

- opredelitev: vsebinski določi pravni pojem in njegove sestavine
- programska pravna pravila: pravodajalec predvideva cilj, ki ga želi doseči, a gane more sankcionirati

PRAVNO NAČELO

definicija:

- pravno načelo ni neposredno uporabno
- posreduje vrednostno merilo, kako naj ravnamo v pravnih razmerjih v katerih smo nosilci pravnih pravil
- terja da ravnamo sorazmerno in s pravo mero
- vrednostni temelj, ki ga udejanjamo prek tipov vedenja in ravnanja
- uveljavitev načel: v praksi, sad znanstvenega sistemiziranja in preučevanja pravne snovi
- ujemanje s pravnimi pravili: če izražajo temeljne pravne pojme in temeljna vodila prava

obvezna pravna načela:

- so predmet razlage in normativne konkretizacije

temeljna ustavna načela:

- vodilna in izhodiščna načela, v kolikor se njihova vsebina uveljavlja skozi druge dele ustave, zakone in druge formalne pravne vire